

Seculiere Joden: een verrijking

Het woordpaar 'seculiere Jood' is geen innerlijke tegenspraak. Een ruime meerderheid van de leden van de Liberaal Joodse Gemeentes in Nederland is seculier.

Het Jodendom gaat op een ontspannen manier om met 'seculieren', met personen die twijfelen of God bestaat of zeggen dat Hij niet bestaat. De laatsten worden ook wel atheïsten genoemd. Het woordpaar 'seculiere Jood' is voor Joodse oren geen innerlijke tegenspraak. Als Hij niet bestaat hoeft je niet in Hem te geloven en als Hij wel bestaat ook niet. Geloven in iets dat echt bestaat, zoals bijvoorbeeld een appel, een kat of de liefde, is overbodig. In het christendom en de islam daarentegen is voor respectievelijk een 'seculiere christen' en een 'seculiere moslim' geen of nauwelijks plaats.

Ira Goldberg, tot voor kort rabbijn van de LJG Amsterdam, schatte onlangs dat 'driekwart of meer van de leden van de Liberaal Joodse Gemeentes niet in God gelooft' (*Joods nu*, nr. 3, 2014). Is dat erg? Nee, volgens hem zou het zelfs 'een verrijking van het jodendom van onze ouders en grootouders kunnen zijn'. Eigentijdse wetenschappelijke inzichten van – in meerderheid – seculiere geleerden zijn daar een voorbeeld van. Joden worden afgerekend op wat ze doen en niet op wat ze geloven. Vrijheid van denken is daarom ongelimiteerd.

Petje

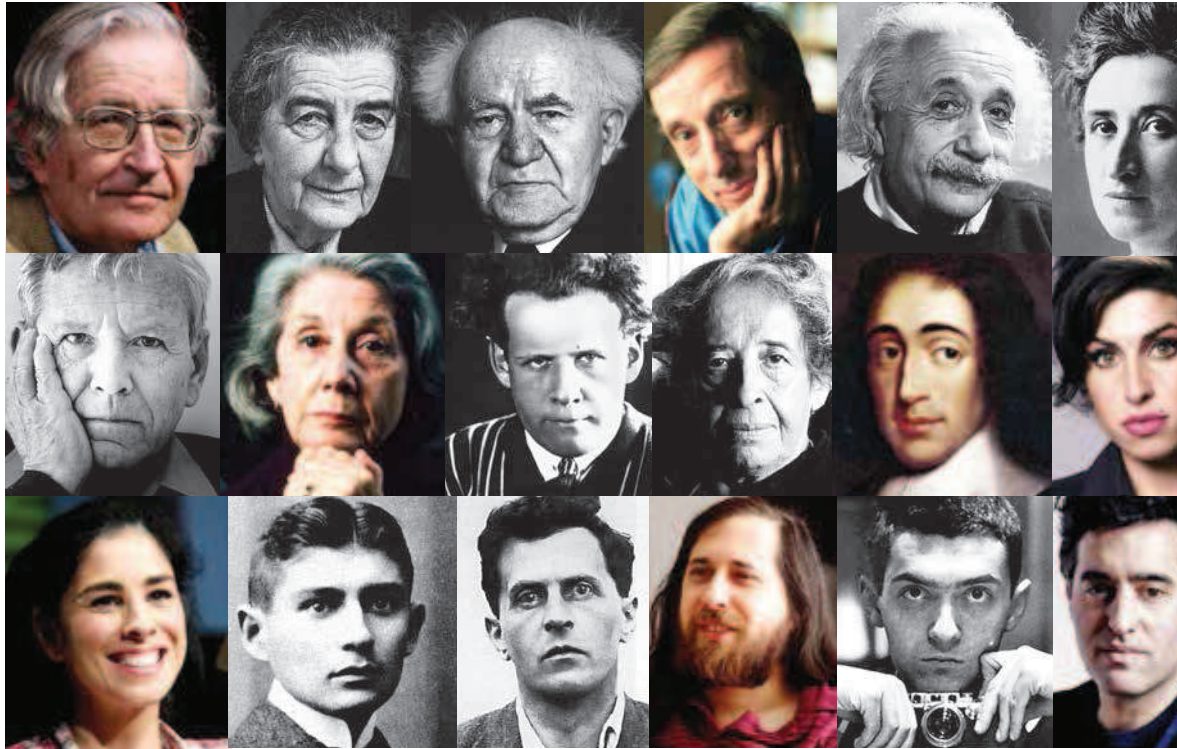
De militante atheïst Richard Dawkins moet niets van opperwezens hebben en vooral niet van de Joodse variant: 'De God van het Oude Testament is zo'n beetje het onaangenaamste personage dat de literatuur ooit heeft voortgebracht: hij is jaloers en er nog trots op ook; hij is een kleingeestige, onrechtvaardige, onverzoenlijke regelneef; een haatdragende, bloeddorstige pleger van etnische zuiveringen; een vrouwenhatende, homofobe, racistische, kinderen en volkeren

uitmoordende, drammerige, megalomane, sadomasochistische, onvoorspelbaar boosaardige dwingeland' (*God als misvatting*, 2006).

Toen ik Dawkins' woede-uitbarsting voor het eerst las, moest ik er smakelijk om lachen. Niet vanwege de afkeer die er uitsprak, maar door de stelligheid waarmee hij Gods eigenschappen poneerde. Gods wegen zijn ondoorgrondelijk, maar kennelijk niet voor Dawkins. Hij lijkt alles wat er in het OT staat letterlijk te nemen en dat is nu precies iets wat de Joden niet doen. Voor hen staat er altijd meer dan er staat. Vandaar de talloze commentaren zoals de Talmoed, de Zohar, de midrasjiem tot en met de hedendaagse visies op de Tenach en de actuele commentaren op de commentaren.

Wellicht nodigt de nu volgende welbekende grap Dawkins uit wat luchtiger en nuchterder over zijn meest vermaledijde God te communiceren. 'Een Joodse grootmoeder wandelt met haar kleinzoon over het strand en plotseling wordt de jongen door een grote golf meegesleurd. "Almachtige God", roept oma uit,

Van links naar rechts en van boven naar beneden: Chomsky, Meir, Ben-Goerion, Dorfman, Einstein, Luxemburg, Lawson, Oz, Gordimer, Eisenstein, Arendt, Spinoza, Winehouse, Dayan, Silverman, Kafka, Wittgenstein, Stallman, Kubrick, Englander en Radcliffe (Potter)

“hoe kunt U me dit aandoen? Mijn leven lang heb ik geleden en toch ben ik U trouw gebleven. U moest U schamen!” Nog geen minuut later bezorgt een tweede grote golf het kind weer veilig en ongedeerd in haar armen. “Almachtige God”, zegt ze, “dank U wel, maar waar hebt U zijn petje gelaten?” Deze grap gaat niet over de eigenschappen van God; met dat soort bespiegelingen houdt grootmoeder zich niet bezig. Het zegt wel iets over haar omgang met Hem. De grootmoeder en haar kleinzoon staan voor alle Joden. Zij die de inhoud van deze mop godslasterlijk vinden – en die mensen zijn er – begrijpen helaas weinig van het jodendom.

Rabbi Akiva

De kernbegrippen van het jodendom worden nergens dwingend gedefinieerd. Hun betekenis blijft zich ontwik-

kelen omdat taal, tijd, gebruiken en omstandigheden steeds veranderen. Als Mozes in een tijdmachine zou stappen om alle hedendaagse Joodse gemeenschappen in de wereld te bezoeken, zou hij zijn ogen uitkijken, niets herkenbaars aantreffen en geen mens verstaan, ook niet in Israel. Iets dat hiermee te vergelijken is, staat in de Talmoed Bavli (Menachot 29b). Daar vraagt Mozes aan God of hij mag kennismaken met de vele generaties na hem levende legendarische geleerde en mysticus Rabbi Akiva (50-135). Dat mag en Mozes woont een les bij in de Talmoedklas van Akiva (een tijdmachine heeft God daar niet voor nodig). Tot ontsteltenis van Mozes kan hij er geen touw aan vastknopen, maar dan hoort hij Akiva tot zijn geruststelling (of was het eerder verbazing) zeggen dat dit het systeem is van de ge- en verboden, de

halacha, dat aan Mozes is geopenbaard op de berg Sinai. Kennelijk herkent Mozes zijn eigen woorden niet meer in de manier waarop deze vele generaties later in de school van Akiva worden onderwezen en geïnterpreteerd.

Vermoedelijk zou Mozes' verwarring nog aanzienlijk groter zijn als hij in onze tijd een Talmoedles zou bijwonen. De grens tussen commentaar op de Tora en vernieuwing van de Tora is nooit scherp te trekken. Dat was vroeger zo en dat is nog steeds het geval. Ieder commentaar is een interpretatie en interpretatie is het middel om de traditie trouw te blijven en tegelijkertijd het jodendom te ontwikkelen en te vernieuwen. Dat verrijksproces wordt door alle Joden – het Joodse volk – gedragen, de seculiere Joden inbegrepen.